



**Autor: Nikola Vukobratović**  
**Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu**  
**Povijest, komparativna književnost, apsolvent**  
**nvukobra@gmail.com**

**UDK 930(497.5)**  
**Datum prihvatanja:**  
**14. 05. 2008.**

## Zločin, ideologija, historija

### SAŽETAK

*Tekst se bavi odnosom historijske znanosti i političkih borbi na temelju analize popularno-znanstvenih diskurza u masovnim medijima. Problematizirajući koncepte ideoloških zločina i disciplinarnog autoriteta historijske znanosti, pokušava dokazati zamke dogme o znanstvenoj "objektivnosti" i neideoložnosti historije.*

### KLJUČNE RIJEČI

*hrvatska historiografija, ideologija, Louis Althusser, Pierre Bourdieu, totalitarizam, zločin*

### Uvod

Historiografske teme rijetko nalaze svoje mjesto u javnom prostoru budući da, kao ni ostale znanstvene rasprave, uglavnom nisu kompatibilne s uredničkim konceptom dnevnih novina ili *prime time* TV-a. Međutim, postoji jedan oblik rasprave koji tematizira događaje iz prošlosti, a koji uvijek nekako nađe svoje mjesto u masovnim medijima. Riječ je o raspravama o zločinima vezanim uz Drugi svjetski rat. Ovdje se ne radi, dakako, o znanstvenim raspravama i one su prije svega motivirane aktualnim političkim interesima i odnosima. Međutim, nije rijetko da se u takvim raspravama poziva na konačni sud povjesničara kada je riječ o pitanjima zločina iz prošlosti.

Čini mi se da je ta pozicija prilično **opasna** za povijesnu znanost jer u konačnici može

dovesti u pitanje mnogo više od legitimnosti njene pretenzije da bude arbitar u tim raspravama.

### Zločin - što je to?

Prvu primjedbu koju upućujemo svim popularno-znanstvenim raspravama o zločinima jest što je uopće za povjesničara zločin? Je li riječ o kršenjima zakona ili moralnih normi? Ako je riječ o kršenjima zakona, prema kojim se zakonima ravnamo, suvremenim, ili zakonima koji su bili na snazi u dotičnom povijesnom razdoblju? Možemo li sebi dozvoliti da sudimo na temelju aktualnih zakona, smijemo li kao povjesničari zauzeti takvu ahistorijsku poziciju? Ako pak sudimo prema zakonima koji su vrijedili u nekom drugom povijesnom razdoblju suočavamo se s još težim problemom – je li npr. Holokaust zločin u zemlji u kojoj vrije-

de rasni zakoni? Odakle potječe kategorija zločina i što se smatra zločinom? Čini se da je riječ o terminu koji posuđujemo iz nekog sistema vrijednosti koji nismo kritički reflektirali unutar vlastite znanosti i još gore, čini se kako ga ni ne koristimo u analitičke svrhe. Pri tome nije nevažna činjenica kako je riječ o izrazito afektivno nabijenom terminu.

Unatoč spomenutoj nabijenosti, upotreba tog termina je sasvim sigurno nešto više od pukog moralnog zgražanja nad nasiljem, pri čemu bi se opsesija **zločinima** mogla objasniti traumom ratnih zločina koja je prisutna na područjima bivše Jugoslavije, pogotovo nakon zadnjih ratova. Naime, u liberalnoj političkoj teoriji **zločin** igra vrlo važnu ulogu. U svojoj proslavljenoj studiji o totalitarizmu Hannah Arendt zaključuje kako je taj oblik vladavine po prvi put zakoračio onkraj kategorija što su ih razvrstali još stari Grci, a koje su vrijedile od Platona do Kanta (Arendt, 1996:219). Totalitarizam »razvija potpuno nove političke institucije i razara sve društvene, pravne i političke običaje zemlje«, totalitarizam krši zakone i to na takav način »da nam ni jedna od naših tradicionalnih pravnih, moralnih ili zdravorazumskih utilitarnih kategorija ne pomaže da se prilagodimo, prosudimo ili predvidimo smjer njegova djelovanja« (Arendt, 1996:218). Ne samo da čini zločin kršenjem svih naših zakona i pozitivnih propisa, totalitarizam, mimo svih pravila, ukida »alternativu između zakonite i nezakonite vlasti,

između samovoljne i legitimne vladavine«, »totalitarna vlast ... se suprotstavlja svim pozitivnim zakonima, opire se čak i onima koje je sama uvela« (Arendt, 1993:219). Dakle, totalitarna vlast je sistemski anti-zakonska. Ona čini zločin kršeći aktualne propise, ali njen kriminalni dosje tu ne završava budući da ona odbija ne samo formirati novi oblik legalnosti stvarajući totalitarno **bezakonje**, nego čak i negira legitimitet takvom obliku **legalne** vladavine – vladavine papira i olovke koji počiva na sistemima **Checks and Balances**, očeva utemeljitelja, Tocquevillea, Montesquieua i Lockeja. Totalitarizam, tvrdi Arendt, čak i u poziciji vlasti odbija legalnost, totalitarna vlast ne želi počivati na zakonu (tj. na legalnosti), a kako se ne temelji niti se može temeljiti na zakonu, ona je nužno – zločinačka.

Ako smo već zaključili kako je izvorište suvremenih popularno-znanstvenih rasprava o **zločinima** negdje u suvremenim političkim odnosima, onda je vrlo važno primijetiti kako sam termin **zločin** ima svoje specifično značenje<sup>1</sup> u okviru liberalne političke teorije pri čemu je izravno povezan s totalitarnim (dakle anti-liberalnim) sistemima. Ta veza nije, međutim, uvijek jasno vidljiva.

U jednoj popularnoj televizijskoj emisiji profesor Ivo Banac, govoreći o ideološkim zločinima, **činjenicu** komunističkih zločina dokazuje **činjenicom** da je komunizam zločinački pokret<sup>2</sup>. On, dakle, zločinački karakter pojedinog čina dokazuje zločinačkim

<sup>1</sup> Njegova pozicija proizlazi iz centralne pozicije zakona u liberalno-konstitucionalističkoj teoriji, pri čemu je onda zločin negacija te centralne kategorije.

<sup>2</sup> Govoreći o zločinima počinjenim od strane partizana i Crvene armije: »O ovako važnim stvarima nisu done-sene odluke naprečac. Ja to apsolutno ne mogu vjerovati, jer bi to značilo da komunistički pokret onog vremena nije bio ono što je bio – totalitarni pokret koji je takve stvari radio po logici svog opredjeljenja (...) ne možemo zaboraviti da je taj pokret činio zločine i to ne samo na jednom mjestu, nego na gotovo svakom mjestu koje je 'oslobodio' – to je bio dio sistema.« (Nedjeljom u dva, 7.XI.2007.)

karakterom ideologije, pri čemu zločinački karakter ideologije nužno nalazi svoju potvrdu u pojedinačnim zločinačkim činovima. Točnost pojedinačnog iskaza potvrđuje se u sistemu, a sistem se potvrđuje iz pojedinačnih iskaza. Ali što je njegov referent?

Iako se čini kao da se radi tek o logičkoj pogreški, riječ je zapravo o nesvjesnom ispravnom shvaćanju logike konceptualiziranja ideološkog zločina, tj. ta omaška razotkriva skrivenu logiku konceptualiziranja ideološkog zločina. Podrazumijeva se, ne namjeravam sudjelovati u morbidnim negiranjima smrti, ne želim tvrditi da zbiljski referent ne postoji, već samo da on igra u najboljem slučaju sporednu ulogu. Upravo zbog toga nije naglasak na referentu, već na sistemu. Činjenica smrti, dakle, nije sama po sebi determinirajuća. Zamislimo na primjer da se bombardiranje Dresdena ili Hirošime i Nagasakija kvalificira kao zločin liberalizma. Ili da smrti od gladi nazovemo liberalnim zločinom budući da je ekonomska liberalizacija dovela (i dovodi) do smanjene dostupnosti hrane i gladi na određenim područjima.<sup>3</sup> Zašto takva kvalifikacija nije prihvatljiva?

Još jedan istaknuti polemičar po pitanju **ideoloških zločina**, Žarko Puhovski, daje na to pitanje jednostavan odgovor: nije isto prosjaku ne dati sitniš na ulici, pa da on umre od gladi i ubiti tog prosjaka na ulici.<sup>4</sup> Dakako, ne bih htio ovdje utvrđivati točnost ili netočnost tog iskaza, nego pokušati odrediti pod kojim uvjetima je taj iskaz moguć.

Unatoč tome što je krajnji rezultat isti (smrt prosjaka), iskaz je moguć jer funkcionira po logici prema kojoj se smrt **kao posljedica dominantne** ideologije tretira kao eksces, dok je smrt **kao posljedica suparničke** manifestacija biti iste te ideologije. Divim se prometejskoj hrabrosti da se napada uvijek **potonulo ideološko dobro**, da se beskompromisno obračunava s prošlim ili manjinskim sistemom vrijednosti, ali pitanje koje trebamo postaviti jest kakvu ulogu takva pozicija igra u nečemu što se predstavlja kao znanstveni pristup?

Onaj sistem koji nam pomaže da razlikujemo smrt kao eksces i smrt kao zločin, očito ovisi o odnosima moći. Zločin tako postaje samo ona smrt koja se ne može opravdati, iz pozicija dominantne ideologije, razumije se. Ako je pitanje zločina doista samo pitanje što možemo ili ne možemo opravdati, onda je to prvoklasno političko, a ne znanstveno pitanje. Kako onda povjesničar može biti arbitar u onim raspravama koje kao temu imaju povijesna zbivanja, ali za koje svi znamo da odražavaju ideološke preferencije suverornika? Nužno si moramo postaviti još opasnije pitanje – što se o tome može uopće reći? Koju poziciju historičar može zauzeti?

### Koliko (pri)povijesti?

Zanimljiv pogled na odnose historiografije i politike dao je Ivo Goldstein u svom članku pod nazivom »*Upotreba povijesti*« (Goldstein, 1993). Zadnjih par stoljeća, tvrdi Goldstein, politika intenzivno koristi povijest. Ta

<sup>3</sup> Vidi npr. Henriques, G. i Patel, R. (2003); Edelman (2002); Newsinger (1996) i Vasagar (2005). Za usporedbu treba primijetiti kako se gladi u Ukrajini ili Kini redovito smatraju ideološkim zločinima, a ne posljedicama etapa u ekonomskom razvoju.

<sup>4</sup> Diskusija prof. Puhovskog na konferenciji "Participacija, samoupravljanje, demokracija", Zagreb, 24-25. studenog 2007. godine.

upotreba dovedena je do krajnosti u totalitarnim režimima »koji ne samo da su iskrivljavali, nego su i monopolizirali interpretaciju prošlosti« (Goldstein, 1993:52). Totalitarni režimi nisu se međusobno razlikovali u nastojanju da »monopoliziraju tumačenje prošlosti i upotrijebe ga u svrhu političke manipulacije« (Goldstein, 1993:52). Za razliku od takvog pristupa povijesti, »suvremena liberalno-demokratska društva i suvremene građanske stranke grade svoje ideologije (...) bez suvišnog pozivanja na prošlost (...) demokratska tradicija, riješena osnovna nacionalna i gospodarska pitanja, orijentacija prema suvremenim i svakodnevnim problemima, prema budućnosti« (Goldstein, 1993:52-53). Stvar političkog korištenja povijesti stvar je prošlosti ili, točnije, trebala bi to postati. Goldstein poziva na raskid odnosa povijesti i politike (Goldstein, 1993:61), raskid koji će nas približiti liberalno-demokratskim društvima koja su (valjda baš zato) tobože riješila osnovna nacionalna i gospodarska pitanja.

Ono što ostaje nejasno jest čime možemo potkrijepiti tu vjeru u nepolitičnost znanosti u liberalnoj demokraciji ili navodni potpuni nedostatak potrebe liberalne demokracije da svoju vladavinu legitimira reinterpretacijom povijesti. Naime, upravo se u suvremenoj historiografiji javljaju tendencije koje odbijaju viđenja prema kojima povjesničar, primjenom metode interpretacije izvora i artikulacijom svojih spoznaja u narativni tekst, pruža vjerodostojan prikaz povijesne zbilje (White, 1987:27). Budući da događaji iz povijesne zbilje ne pripadaju sferi diskurza, oni se u procesu reprezentacije nužno prevode u narative (pripovijesti) – dominantan oblik komunikacije u historijskoj znanosti. Problem je u tome što narativ, koji nužno pretendira na istinitost, stvarnim

događajima daje strukturu i smisao koje oni nemaju sami po sebi (White, 1987:5). Tako upravo one reprezentacije koje se jedine smatraju u pravom smislu riječi historiografskim zapravo daju najmanje vjerodostojnu sliku prošle zbilje. Narativ, dajući svrhu i smisao prošlim događajima, nužno **moralizira** (White, 1987:24). Niti jedan tekst, pa tako ni onaj historiografski, ne može zauzeti **meta poziciju**, tj. ne može izaći iz historije. Tekst je produkt, ali i funkcionalna komponenta društveno-političke formacije. Historiografija, dakle, ne samo da se proizvodi u konkretnim historijskim uvjetima, nego i sama sudjeluje u proizvodnji tih uvjeta. Da se vratimo na Whitea, historiografski narativ daleko od toga da je neutralna forma predstavljanja, on podrazumijeva jasnu ideološku poziciju.

Dinko Župan u svojoj analizi školskih udžbenika povijesti potpuno je svjestan ovih implikacija i pokušava iz **fukoovske** perspektive čitati udžbenike kao sredstvo **discipliniranja** i konstituiranja **režima istine** (Župan, 2003). Župan ne samo da ne smatra kako historija treba ili može biti isključena iz »politike« ili da ona ne igra nikakvu ulogu u odnosima moći u »suvremenim liberalno-demokratskim društvima« (ili bilo kojim društvima uopće) kako sugerira Goldstein, nego je uloga historije čak tolika da ju je (iz pozicija moći) potrebno obuzdati. Pri tome udžbenici među **strategijama moći** zauzimaju posebno mjesto (Župan, 2003:326). I doista, nema historiografskog teksta koji bi više pretendirao na istinitost, koji bi donosio više zatvorenih pripovijesti, unosio više smisla u prošla zbivanja, a istodobno tako eksplicitno potvrđivao konstituiranje režima istine kao svoj zadatak i ujedno bio tako izravno pod kontrolom institucija od udžbenika povijesti. Župan analizira dva

udžbenika istog autora i istog izdavača, ali pisana u drugačijim društveno-političkim okolnostima (prije i poslije 1990.). Bavi se dakle promjenom **episteme** i načinom na koji udžbenici povijesti »ovise o postojećim političkim, socio-ekonomskim i kulturnim okolnostima« pri čemu »s promjenom vladajuće političke formacije moći dolazi do promjena i unutar udžbenika povijesti« (Župan, 2003:353). Udžbenici **odražavaju** vladajući poredak, kao što i **održavaju** vladajući poredak. Pri tome se Župan ne prepušta lamentacijama o lošoj poziciji historiografije ili školstva, nego takvo stanje smatra nepromjenjivim. Naime, »ideologizacija unutar udžbenika pokazala se neizbježnom, jer je proklamirana dezideologizacija završila kao (p)reideologizacija« (Župan, 2003:353).

Ovdje treba upozoriti na nekoliko stvari: (1) Župan smatra da vladajući poredak kontrolu nad udžbenicima provodi uputama Ministarstva i provjerama superrecenzenta (Župan, 2003:326). Moglo bi se postaviti pitanje što je npr. s medijima koji ne prolaze ni približno toliko rigoroznu kontrolu. (2) Prikazi povijesti ovise o »političkim i socio-ekonomskim i kulturnim okolnostima« u »mreži moći« gdje se nabrajaju načini na koje su udžbenici »višestruko uvjetovani« (Župan, 2003:329), ali se između tih okolnosti ili načina uvjetovanosti ne nalazi nikakva čvrsta veza. (3) Dalje slijedeći Foucaulta, Župan vidi moć koja dolazi odasvud (Župan, 2003:327) ne postavljajući pitanje *cui bono*.

I doista, slijedeći Županovu argumentaciju, moglo bi se postaviti pitanje: ako svaka historiografska reprezentacija može biti samo odraz dominantnog sistema vrijednosti, tj. ako se ne može izaći iz referencijalnog sistema dominantne ideologije, ako je re-

prezentacija (i reprodukcija) odnosa moći inherentno svojstvo diskurza, je li to nešto protiv čega se historijska znanost može buniti? Međutim, čini se da stvari ipak nisu tako bezazlene, kao što nam pokazuje slijedeći primjer.

U gore već spomenutoj televizijskoj emisiji profesor Banac, objašnjavajući probleme pri interpretaciji i reprezentaciji prošle zbilje kaže da »način na koji mi često raspravljamo o tim prevažnim stvarima nikako ne može biti adekvatan; međutim, mora se govoriti na razinama potrebe: recimo za potrebe škole, za potrebe demokratizacije društva, za procjene stanovitih tendencija u javnom životu« (*Nedjeljom u dva*, 7.X.2007.). Ni Banac ne smatra da se možemo odreći historije. Dapače, to su **prevažne** stvari i on se slaže kako ih treba kontrolirati. Prividno svjestan **vajtovskih** problema u reprezentaciji koje smo spominjali, Banac smatra kako treba proizvesti dva, tri, mnogo narativa, ovisno o **razini potrebe**. Nije ovdje riječ tek o pedagoškim korekcijama, prilagodbi vokabularu ili razini obrazovanja, ovdje je riječ isključivo o **funkciji nametanja** određenog uređenja ili održavanju postojećeg. To uostalom potvrđuju i druge izjave pri čemu se postavlja pitanje koliko određena (pri)povijest »koristi demokratskoj edukaciji« (*Slobodna Dalmacija*, 7.XII.2002.) uzimajući u obzir da »dok hrvatski građani ne budu imali jasnu sliku o svojoj povijesti i njenom značenju, neće biti u prilici izgraditi bolju i stabilniju budućnost« (*Jutarnji list*, 16.II.2008.).

### Mehanizmi simboličkog nasilja

Budući da nam budućnost paradoksalno ovisi o razumijevanju prošlosti, za ispravno razumijevanje potrebno je se izboriti. I Banac doista ispravno razumije medijsko

polje kao prostor borbe, posebne **borbe za klasifikaciju**, tj. za monopol na moć dokazivanja i uvjeravanja, nametanja legitimne definicije podjele društvenog svijeta (Bourdieu, 1992:116). Ovdje je riječ o pokušaju da se **performativnim iskazom** prvo konstruira **ideološki zločin**<sup>5</sup> kao predmet rasprave, a onda da se njegova značenja ograniče. Kao i svaki performativni iskaz i ovaj je »javna pretenzija na moć« koja će pak biti priznata tek ako je društveno sankcionirana, što pak ovisi o tome odgovara li taj diskurz društvenoj stvarnosti grupe kojoj se obraća (Bourdieu, 1992:62).

Smisao takvog diskurza je da reproducira uvjete postojanja dominantne ideologije i postojećeg poretka (Althusser, 1986), tj. da stvara novi legitimitet kroz sukobe s **rezidualnom** ili **emergentnom** ideologijom. On pridodaje vlastitu silu vladajućim odnosima sila time što prikriva te odnose sile (koji su pak u pozadini njegove moći) (Bourdieu, 1986:141). Takav historiografski diskurz dakle sudjeluje u održanju poretka time što daje legitimitet poretku skrivajući sile koje ga održavaju. Pri tome je njegovo djelovanje omogućeno institucijom koju (u **posljednjoj instanci**) održava sila poretka (Althusser, 1986:132).

Ključna uloga ovdje je uloga Akademije. Ne postoji komunikacija kojoj bi funkcija bila »demokratizacija društva« (dakle koja bi bila usmjerena na proizvodnju društvenih učinaka), a da uz nju ne postoji **odašiljatelj** koji je ujedno autoritet. Tko je taj tko može govoriti o zločinima iz prošlosti na način da tobože verificira, a zapravo kreira činjenice osim povjesničara? Ali, da ne zaboravimo, ovdje govorimo o »potrebi demokratiza-

cije« reinterpretacijom prošlosti. Potpuno je jasno tko ima legitimitet da vrši reinterpretaciju prošlosti, ali sada je jasno i zašto je interpretacija povjesničara politički moćna. Njen disciplinarni autoritet, kao i akademska autonomija omogućavaju joj da proizvodi argumente za političku raspravu bez da proces proizvodnje argumenata prikazuje kao politički, tj. da prikriva činjenicu da je proces proizvodnje argumenata zapravo ideološki (politički) proces.

Uspjeh simboličkog nasilja koji provodi historiografija zajamčen je pozicijom ideološkog aparata (Althusser, 1986) kao i idejom autonomije koju je sama proizvela, tj. uspješnim provođenjem onog što smo već objasnili kao skrivanje sila koje stoje iza njezinog legitimiteta. Župan tvrdi kako je svaki pokušaj dezideologizacija neuspješan, međutim očito je da je ovdje upravo tvrdnja o neideologiziranosti *conditio sine qua non* ideologizacije. Historiografski diskurz koji mobilizira svoju **znanstvenost** kako bi sudjelovao u proizvodnji društvenih učinaka – dakle u političkoj borbi, ovdje je moguć pod uvjetom da sam neprestano postulira opreku između znanosti i politike ili ideologije istodobno djelujući kao da opreka ne postoji. Znanost je u tom smislu ovdje doista protiv ideologije, pri čemu se ideologija shvaća kao lažna svijest, ali ovaj put ne ona dominantna, nego svaka opozicijska. Riječ je, dakle o nekoj vrsti okretanja Marxa naglavačke, bez sumnje upravo kako bi se racionalna jezgra zaogrnila mističnim oмотom.

## Zaključak

Svaki iskaz o zločinu ne može biti ništa dru-

<sup>5</sup>Tj. zločin kao nužna posljedica ili kao inherentno svojstvo neke ideologije.

go nego svjedočanstvo o nekoj ideološkoj poziciji uvijek iznova, a svaki iskaz iz pozicije jednog ideološkog sistema o drugom sistemu govori samo o odnosima moći između ta dva sistema. Očito je da se na pitanja ne može dati odgovor na faktografskoj razini jer se činjenica svake pojedine smrti nužno integrira u unaprijed konstruiran klasifikacijski sustav. Također, nećemo doći do objektivne istine gomilanjem povijesnih činjenica jer je svaki izbor činjenica arbitran. Stvar je, međutim, u tome da je sistem vrijednosti polje stalnih sukoba, stalnih transformacija klasifikacijskih sustava, a historijske činjenice impliciraju i određen vrijednosni sustav, pa kada povjesničar govori o tome što treba, a što ne zadržati u tom klasifikacijskom sistemu, on zapravo vodi ideološku bitku. Ključno je pritom primijetiti kako kao oružje u toj bitci ne koristi svoj politički, već svoj akademski simbolički kapital. On svjesno preuzima ulogu ideologa, ne unatoč, nego **zato** što je historičar. Akademski institucionalna legitimacija se koristi kao ideološko oružje, tim moćnije jer se predstavlja kao neideološko. Ideologizacija ovdje više ne može biti shvaćena samo

kao nužno svojstvo svakog historiografskog diskurza koje stvaraju historičari sa svojim različitim narativima, ona je ovdje svojstvo historiografskog diskurza koji funkcionira kao sredstvo reprodukcije vladajućeg poretka time što tu svoju funkciju prikrija pretenzijom na legitimitet u konačnom, vanideološkom sudu o povijesnim događajima.

Dakle, iako historiografski diskurz ne može izbjeci nuđenje neke nove paradigme i svoju uvjetovanost odnosima moći, on ne mora nužno skrivati tu uvjetovanost iza koncepta kao što su objektivna historiografija i akademska autonomija. Umjesto toga, historijska bi znanost trebala **historizirati**<sup>6</sup>, tj. preispitati uvjete proizvodnje vlastitih iskaza, učiniti ih začudnima, demistificirati ih, pokazati njihovo umjetno porijeklo i konstruktivističku prirodu, njihovu arbitranost i naposljetku učiniti ih promjenjivima ne unatoč, nego baš zato što odnosi moći diktiraju klasifikacije koje se predstavljaju kao imanentni elementi historiografskog diskurza tobože lišenog političkih sukoba i pozvanog da u njima sudi.

## Literatura

- Althusser, L. (1971). *Za Marksa*. Nolit, Beograd.
- Althusser, L. (1986). "Ideologija i ideološki aparati države", U: S. Flere (ur.): *Proturječja suvremenog obrazovanja*. RZ RK SSOH, Zagreb.. Str. 119-139.
- Arendt, H. (1996). *Totalitarizam*. Politička kultura, Zagreb.
- Bourdieu, P. (1992). *Što znači govoriti*. Naprijed, Zagreb.
- Bourdieu, P. i Passeron, J.C. (1986). "Pedagoško djelovanje i simboličko nasilje" U: S. Flere (ur.): *Proturječja suvremenog obrazovanja*. RZ RK SSOH, Zagreb. Str. 141-163.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction : a social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Edelman, M. (2002). "Price of Free Trade: Famine". *Los Angeles Times* (March 22).
- Golsdtein, I. (1993). "Upotreba povijesti: hrvatska historiografija i politika". *Erasmus*:

<sup>6</sup> Termin Bertolta Brechta kojim se objašnjava način glume koji zauzima kritički stav prema radnji i tako postiže efekt začudnosti navodeći i publiku na kritički stav.



časopis za kulturu demokracije. 1(1): 52-61.

- Hall, S. (1989). "O postmodernizmu i artikulaciji". *Naše teme* 33(9): 2302-2316.
- Henriques, G., Patel, R. (2003). *Agricultural Trade Liberalization and Mexico*. URL: <http://www.foodfirst.org/pubs/policy/pb7.pdf>
- Newsinger, J. (1996). "The great Irish famine: a crime of free market economics". *Monthly Review* (April).
- Vasagar, J. (2005). "Plenty of food - yet the poor are starving". *The Guardian* (August 1).
- White, H. (1987). *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*. The John Hopkins University Press, Baltimore and London.
- Župan, D. (2003). "Ideologija, moć i udžbenici" U: Biti, V. i Ivić, N. (ur.): *Prošla sadašnjost: znakovi povijesti u Hrvatskoj*. Naklada MD, Zagreb.

### Crime, Ideology, History

**Abstract:** *The text deals with the relation between history as a discipline and political struggles based on the analysis of popular-scientific discourses in mass media. By problemizing the concepts of ideological crimes and disciplinary authority of the historical science, the text tries to prove the pitfalls of the dogma of scientific "objectivity" and history as a non-ideological discipline.*

**Keywords:** *Croatian historiography, ideology, Louis Althusser, Pierre Bourdieu, totalitarianism, crime*